

POZOR SKLO! (FRAGILE.)

Číry kúsok neba alebo POZOR SKLO!

Štvrtá z cyklu výstav o materiáloch. Termín: 20. 5. – 30. 10. 2005. Námet a scenár: Eva Čárska. Verše: Tomáš Janovic. Výtvarno-priestorové riešenie: Tomáš Ciller. Dramaturgia: Pavol Uher. Objekty: Eva Fišerová, VŠVÚ v Bratislave. Hudba: Norbert Bodnár. Video: Peter Hudák. Realizácia: oddelenie realizácie pod vedením Valérie Marákyovej a DESTIN, a.s.

Tajuplné, magické, fascinujúce. Podnecuje fantáziu, pohlcuje a láme svetlo. Odráža predmety, približuje vesmír, zväčšuje nekonečno. Môže byť predmetom dennej potreby alebo umeleckým dielom.

Objav výroby skla patrí k najstarším a najúžasnejším objavom ľudstva. Sklárske umenie má veľkú tradíciu a je pokladané za svetové kultúrne dedičstvo.

Zatiaľ čo iné materiály, ktoré ľudia používali od dávnych čias (napríklad drevo, kameň, kov), bolo treba iba vziať z prírody a upraviť, sklo bolo treba najskôr objaviť, vyrobiť a spracovať. V prírode vlastne sklo neexistuje, respektíve existuje v inej forme. Ide o vulkanické sklo, ktoré vzniká pri tuhnutí lávy (obsidián), alebo o minerál – krištál. Niekedy si ho príroda dokáže „vyrobiť“ pomocou blesku.

Tajomstvo vzniku skla je v jeho vnútornej štruktúre. Pri tavení (teplota 1400-1500 °C) sa rozbije kryštalická mriežka a pri ochladzovaní vzniká nová krehká hmota.

Objav výroby skla opisuje rímsky historik Plinius st. Podľa neho toto tajomstvo objavili fenickí námorníci, ktorí si chceli na piesočnatej pláži niečo uvariť. Keďže nemali naporúdzi kamene, ktoré by podložili pod nádoby, použili hrudy uhličitanu sodného, ktorý sa vtedy na lodiach

hojne používal. Pri varení odrazu zbadali, že keď sa sóda zmiešala s pieskom, vznikla odkvapávajúca hmota. Keď ochladla, ležalo pred nimi sklo. Historka môže a nemusí byť pravdivá. Podľa viacerých odborníkov sklo vzniklo ako vedľajší produkt pri výrobe keramiky alebo pri tavení kovov.

Dejiny skla sú tiež zaujímavé. Najstarším zachovaným skleneným predmetom je 5000 rokov stará zelenkastá sklenená guľôčka z Téb. Z tretieho tisícročia pred n. l. pochádzajú sklenené koráliky a doštičky objavené v Mezopotámii, z druhého tisícročia egyptské nádoby. Archeológovia našli aj sklenené figúrky – vešebty, ktoré sa dávali do hrobov, a sklenené urny. Za prelomové sa považujú objavy v 1. storočí n. l., a to objav liateho priesvitného skla, ktoré sa začalo používať na zasklievanie okien, a objav sklárskej pištaly.

Zámerom výstavy je po textile, papieri a dreve predstaviť sklo v jeho rôznych podobách a formách tak, aby to vyznelo ako jeho oslava. Ako surovina je sklo neobyčajne zaujímavý a tvárny materiál. Pri jeho vzniku pôsobia rozmanité vplyvy, a aj keď sa taví podľa rovnakého postupu, môže sa nakoniec dosiahnuť odlišný výsledok. Práve tavenie skla dáva sklárstvu punc výnimočnosti a až mystickej tajupl-

nosti. Zo skla ako materiálu vznikajú neobyčajné veci. Skláři často prirovnávajú sklo k žene – je tajomne krásne, ale aj tvrdohlavé a neposlušné.

Definícia technológa (sklo je anorganická látka v stave, ktorý je obdobný stavu kvapalnému a jeho viskozita je následkom ochladenia taká veľká, že sa správa ako pevná látka) je iná ako definícia ľudí, ktorí so sklom pracujú a milujú ho (sklo je pýchou a šťastím zeme, milovať ho, znamená obdivovať jeho trvalé vlastnosti, teda poctivosť hmoty a poctivosť práce. Krehkosť a tvrdosť skla často pripomínajú ľudské vlastnosti).

Oba tieto pohľady sú obsiahnuté v našej výstave v akomsi pomyselnom oblúku: od útrov zeme až po vesmír. K tejto koncepcii sa nám veľmi hodili objekty slovenskej sklárky Evy Fišerovej, ktoré sú naozaj akýmsi prienikom viacerých svetov. Odhliadnuc od tohto filozofického kontextu sa však všetci tvorcovia usilovali, aby výstava bola aj hravá (čo napomohli verše Tomáša Janovica). No a aby oslovila všetky vekové kategórie, teda aby bola rodinného charakteru.

Na záver malé osobné vyznanie, pretože, čo sa týka skla, po viac ako roku práce s výstavou, nemôžem byť celkom

neosobná. Dovolím si teda svoju malú (sklenenú) bodku. Téma SKLO bola v dramaturgickom pláne BIBIANY už dlhšie. Počas dovolenky na Vysočine som navštívila niekoľko sklární (napr. Světlá n. Sázavou). O výstave a jej koncepcii sme hovorili s prof. J. Cillerom v septembri minulého roka. No a vtedy to vypuklo naplno! Téma sklo ma ako autorku námetu a scenára úplne pohltila. Hľadala, objavovala a študovala som rôzne materiály, cestovala opakovane do sklární. Nasledovali nekonečné rozhovory s výtvarníkmi (spočiatku s Jozefom Cillerom, potom s jeho synom Tomášom), ale aj so sklármi v Lednických Rovniach a realizátormi (Miloš Krajčovič), ktorí rovnako podľahli tejto téme. SKLO, SKLO, SKLO – stále dookola a zas, a znova – SKLO! Boli aj chvíle, keď sme nevedeli nájsť ten správny kľúč, a boli sme unavení a znechutení a snivali sa nám sny o sklenených labyrintoch a rozbitom skle. Dnes, keď je výstava hotová, si hovorím, stálo to za to.

Výstižne to povedal Tomáš Janovic:

„SKLO je číry kúsok neba, pred ktorým sa SKLOniť treba.“

Eva Čárska